

УДК 930.1:94 (477) “1941/1943”

В. З. УХАЧ*

**СУЧАСНА ВІТЧИЗНЯНА ІСТОРІОГРАФІЯ ПОХІДНИХ ГРУП
ОУН (Б) ТА ОУН (М) НА ВЕЛИКІЙ УКРАЇНІ (1941–1943 рр.)**

Аналізується сучасна вітчизняна історіографія похідних груп ОУН (б) і ОУН (м) на Наддніпрянській Україні у 1941–1943 роках. Розкрито бачення сучасними українськими істориками завдань похідних груп, етапи та генезис їх діяльності, еволюцію ідейних концепцій та програмових положень, досягнень та прорахунків. Наголошено на потребі комплексного, системного аналізу діяльності національних сил руху Опору в роки Другої світової війни, порівняльного аналізу з іншими силами руху Опору. Визначено перелік питань, що потребують подальшого вивчення.

Ключові слова: історіографія; рух Опору; ОУН (б); ОУН (м); похідні групи; Наддніпрянська Україна; ідеологія; програма.

Розвиток сучасної історичної науки в незалежній Україні відбувається в умовах, коли в національному дискурсі стала можливою свобода історичної думки, створені політичні умови для переосмислення усього її контексту історіописання і “найважливіше – визначилися перспективи творення сучасних історичних концептів”¹. Є суспільний запит (в науково-популярному плані зокрема – В. У.) на узагальнені, системні, об’єктивні, теоретико-методологічно обґрунтовані історичні розвідки. З “обойми” проблемних дослідницьких завдань аж ніяк не випадає національно-визвольний рух, особливо періоду Другої світової війни, який в останні 10–15 років оформився в самостійний, впливовий, суспільно затребуваний, достатньо суперечливий з точки зору палітри наукових студій і зроблених висновків, науковий напрям.

Має рацію дослідник М. Слободянюк, зазначаючи, що при розмаїтті конкретно-історичних досліджень з історії руху Опору в Україні не має “системності, а ні в самих цих пошуках, а ні в теоретичному осмисленні вже дослідженого”². На сучасному етапі дослідження українського національно-визвольного руху істориків важливо осмислити і простежити закономірності генези визвольного руху в Україні, його компаративістський аналіз із іншими течіями руху опору, зокрема, в окремих європейських країнах, практикуючи при цьому теоретичні узагальнення.

---

* Ухач Василь Зіновійович – кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права Тернопільського національного економічного університету, докторант Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди.

Ми ж поставили собі за мету здійснити сучасний історіографічний дискурс діяльності похідних груп ОУН (б) та ОУН (м) на Великій Україні у 1941–1943 роках, теми, яка, за винятком останнього десятиліття, дещо “випадала” з обоими системного аналізу, мала свого роду статус “другорядної” в переліку актуальних питань визвольного руху періоду Другої світової війни.

Сформульована мета передбачає вирішення таких дослідницьких завдань: 1) здійснити спробу періодизації діяльності похідних груп ОУН (б) та ОУН (м) на Наддніпрянщині; 2) з’ясувати погляди сучасних вітчизняних істориків на завдання та особливості діяльності похідних груп українських націоналістів, що пішли на Велику Україну; 3) розкрити специфіку пропагандистської роботи, оскільки від її ефективності в значній мірі залежало сприйняття ідеології та програми націоналістичного руху; 4) висвітлити діяльність членів похідних груп у молодіжному середовищі; 5) дослідити роль похідних груп в еволюції ідейних концепцій та програмових положень, виокремити досягнення та прорахунки; 6) проаналізувати кількісний склад членів похідних груп; 7) окреслити подальші перспективні напрями наукових пошуків.

Хронологічні рамки теми зумовлені тим, що це період найактивнішої фази боротьби націоналістичного українського підпілля на Великій Україні.

Окреслену наукову тему доцільно, на нашу думку, поділити на два часові етапи (водночас, кожний з етапів містить низку півперіодів):

– перший етап – 1991 – 2004 роки – характеризується нагромадженням емпіричного матеріалу, проте основу наукових публікацій істориків складав все ж доробок зарубіжної української історіографії³. Очевидно, що такий стан не дозволяв здійснити об’єктивний, системний аналіз праці ОУН (б) та ОУН (м) на Наддніпрянській Україні, залучити нові архівні дані, а тому характеризувався епізодичністю, “переспівом” уже відомих науковому загалу історичних даних. Другим важливим чинником була діяльність робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН, УПА⁴, що продукувало науковий запит на висвітлення діяльності націоналістичних самостійницьких сил на Великій Україні і мало як наукове, так і суспільно-політичне значення;

– другий етап – 2005 – 2015 роки – зумовлювався суспільно-політичними змінами (“помаранчева революція”) та пов’язаними з цим очікуваннями на ефективні реформи, Указом новообраного Президента В. Ющенка про потребу активізації вивчення українського визвольного руху з метою національного примирення⁵; діяльністю створеного Українського інституту національної пам’яті⁶.

Вітчизняні історики досить активно взяли за “засів” цього дослідницького поля, результатом праці яких стала поява окремих дисертаційних досліджень⁷, монографічних праць⁸. Слід назвати істориків, які плідно працюють у галузі окресленої наукової теми: О. Дьякова,

І. Шахрайчук, О. Іщук, Н. Ніколаєва, В. Нікольський, Б. Черномаз, І. Іванченко, А. Русначенко, Г. Ревегук, А. Кентій, М. Слободянюк, О. Ходанович, М. Жилюк, Ю. Щур, останньому належить чи не єдина спроба історіографічного аналізу проблеми⁹.

Ю. Щур оцінює діяльність бандерівської і мельниківської ОУН на Наддніпрянщині у 1941–1943 роках як досить успішну. Історик одним з перших подає періодизацію діяльності ОУН-р і ОУН (автор не вживає уже усталеного в історичній науці терміна ОУН-м (мельниківці)). У діяльності ОУН-р історик виокремлює два етапи: 1) підготовчий (червень 1941 – травень 1942 рр.), характерними рисами якого були: мирне співжиття з окупаційною німецькою владою; приєднання до революційного націоналістичного крила усіх невдоволених комуністичним режимом; невідповідність ідеологічних концепцій, програмових постулатів, які з домінуванням ідеї української самостійності містили виразні тенденції винятковості (“Україна понад усе”, “Україна для українців”); нестійкий характер організаційної мережі, брак конспірації; 2) підпільний (травень 1942 – 1943 роки) – створення розгалуженої мережі осередків; зміни в ідеології та тактиці ОУН-б; розбудова організаційного, культурного, пропагандистського та військового (терористично-бойового) напрямів; робота над створенням органів місцевого самоврядування; масштабною кампанією нацистів проти націоналістичного підпілля¹⁰.

У діяльності ОУН (м) Ю. Щур виокремлює три періоди: “легальний (червень–грудень 1941 р.); пошук виходу з організаційної кризи в умовах активізації німецьких репресій (січень–липень 1942 р.); період активної боротьби (серпень 1942 – кінець 1943 рр.)”¹¹. Наддніпрянський вектор Ю. Щур вважає актуальним, вказуючи на генезу світоглядно-ідеологічних, політично-програмових постулатів націоналістичного самостійницького руху, що змусило керівництво обох похідних груп “повернутися обличчям до Сходу”¹².

У 2001 році на замовлення робочої групи істориків, для підготовки історичного висновку про діяльність ОУН, УПА при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН, УПА, побачила світ праця історика В. Нікольського “Підпілля ОУН(б) у Донбасі”. Дослідження вирізняється новизною, бо є першою “ластівкою” з історії діяльності ОУН (б) на Донбасі, ґрунтується на документах архівів Служби безпеки України. Вказуючи на першість бандерівського крила, автор цілком слушно зауважує, що боротьба українських самостійних сил проти нацистського і більшовицького режимів на території Донбасу “являла собою лише початкові прояви у спробах розгорнути масовий рух опору окупантам” і спрямовувалась на “гіпотетичне майбутнє”, акцентуючи увагу на патріотичній національно-виховній роботі¹³.

Період 1999–2004 років в історіописанні окресленої наукової теми ознаменувався появою регіональних досліджень діяльності похідних груп ОУН. Діяльність націоналістичного середовища у Харкові за часів

окупації досліджував А. Скоробагатов¹⁴. Автор говорить про фактичне існування у Харкові, на початковому етапі німецько-радянської війни, двох течій в українському русі опору – “варязької” (представників ОУН (б) і ОУН (м) із Західної України – В. У.) та так званої “традиційної української громадськості” – представленої місцевими харківськими прибічниками українського націоналізму. Саме “корінна” (місцева) течія, після нацистських репресій, репрезентуватиме націоналістичний самостійницький рух на Харківщині¹⁵. Діяльність похідних груп ОУН на Дніпропетровщині в роки Другої світової війни вивчав І. Іванченко. Історик зазначає, що оунівські підпільні структури проводили активну роботу з розбудови власних організаційних структур, акцентуючи увагу на створенні органів місцевого управління, національно-просвітницькій, пропагандистській роботі, стверджує про кількісне переважання націоналістичного підпілля над комуністичним, але не вказує при цьому обґрунтованих цифр¹⁶. Про різні джерела формування націоналістичних осередків на Сумщині згадує Г. Іванущенко, зазначаючи, що оунівські осередки закладались як шляхом відгалуження від похідних груп, так і через просвітницькі організації, в окремих випадках, через родинні зв’язки з місцевим населенням¹⁷.

Пропагандистська робота була стрижнем на кожному етапі діяльності похідних груп, оскільки від її ефективності в значній мірі залежало, чи будуть сприйняті ідеологічні концепції та програмові постулати українського націоналізму. Авторитетний київський дослідник українського визвольного руху І. Патриляк присвятив низку публікацій саме пропагандистській діяльності українського націоналістичного підпілля в генеральному комісаріаті “Київ” у період 1942 року за документами німецьких спецслужб. Українське націоналістичне підпілля, стверджує історик, було друге за розгалуженістю і кадровою чисельністю після радянського, проте саме оунівську пропаганду нацисти вважали більш шкідливою, ніж пропаганду комуністичного підпілля, мотивуючи це тим, що у випадку переможної війни на Сході, комуністична пропаганда і радянське підпілля будуть швидко нейтралізовані, а от з націоналістичним, пропаганда якого зробила добрий засів у середовищі молоді, інтелігенції, буде важче¹⁸. Роботу структур ОУН в окупованому Києві у 1941–1943 роках досліджує С. Кот, вказуючи на переважання у діяльності націоналістичного підпілля конструктивної роботи порівняно з деструкцією та дезорганізацією комуністичного¹⁹.

Молодіжний вектор у діяльності похідних груп належав до пріоритетних. Сучасні українські історики не оминули і цей сегмент визвольної боротьби. В. Мороз проаналізував діяльність організації української націоналістичної молоді “Січ” у 1941–1942 роках²⁰. Наголосимо, що провід самостійницького руху робив акцент на розбудову саме “Січей”, не “Сокола”, “Лугу” чи “Пласту”, мотивуючи свою позицію популярністю січово-козацької ідеї на Наддніпрянщині та Слобожанщині. Ма-

ючи основним завданням мілітарний вишкіл, товариства “Січ” сприяли національно-патріотичному піднесенню молоді та її активнішому залученню до громадсько-політичного життя. Наукова розвідка О. Іщука та Н. Ніколаєвої²¹ дозволила розширити хронологічні межі діяльності молодіжних структур ОУН (б) на території Східних та Центральних областей України аж до середини 1950 років. Новизною авторської праці є залучення до наукового обігу архівних документів компартії та органів радянської безпеки²².

В окреслений нами перший період діяльності похідних груп українських націоналістів на східній Україні слід виокремити праці істориків Є. Горбунова, М. Шитюка, Б. Чорномаза²³. Виконана на замовлення робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН, УПА монографія Є. Горбунова та М. Шитюка стала першим у сучасній вітчизняній історіографії комплексним дослідженням діяльності націоналістичних самостійницьких сил на Півдні України. Варто погодитися з авторським баченням особливостей розбудови ОУН нелегальних організацій, які: по-перше, склалися з місцевих патріотів (останні не завжди поділяли ідеологічно-програмові постулати націоналістичного руху), за “своїм світоглядом були прихильниками демократичного самостійництва часів Центральної Ради і УНР”; по-друге, не сприймали принципу монархізму, вождизму; по-третє, не володіли навиками конспіративної роботи²⁴. У монографії Б. Чорномаза (дещо у науково-популярному стилі) розкрито діяльність національно-патріотичного підпілля на Уманщині, зокрема діяльність бандерівських осередків, відділів повстанської армії та підпільних груп і партизанських загонів, які, не будучи підпорядкованими ОУН, співпрацювали з націоналістами²⁵. О. Гончаренко наголошує на потребі об’єктивного аналізу питання про результативність спроб інтеграції членів похідних груп ОУН з окупаційними органами влади впродовж 1941–1944 років²⁶.

У цілому, незважаючи на насичення проаналізованих праць фактологічним матеріалом, новизною підходів та оцінок, більшість із них є регіональними дослідженнями, а тому не охоплюють усієї мозаїки праці оунівського підпілля, зв’язків з іншими регіонами, а відсутність компаративістського підходу не дозволила їх авторам окреслити місце в загальноукраїнському русі.

Історіописання заявленої наукової теми не претендувало б на повноту без з’ясування ролі похідних груп в еволюції ідейно-політичних засад ОУН, адже саме на Сході України націоналістичний рух напрацював свої демократичні принципи, став політично толерантним²⁷. У цьому сегменті згадаємо дослідження О. Ходановича²⁸. Антилюдське обличчя нацизму, кардинальний перелом у радянсько-німецькій війні, перспектива поновлення більшовицького режиму в Україні сприяла, на думку вченого, консолідації керівництва ОУН (б) і “прискорили процес перегляду ідеологічної та політичної програм організації”, а рішення III

Великого Збору ОУН (б) у серпні 1943 року “унормували” демократичний курс програмових засад національно-визвольної боротьби за самостійну соборну Українську державу.

Події “помаранчевої” революції, зусилля новообраного Президента України В. Ющенка спрямовувалися на формування історичної пам’яті, об’єктивного вивчення вузлових питань української історії, що посприяло б процесу національного примирення; Указ про активізацію досліджень національно-визвольної боротьби; створення Українського інституту національної пам’яті; суспільні очікування громадян на реформування країни були одними з ключових стимулюючих чинників нового етапу вивчення діяльності українських сил руху Опору періоду Другої світової війни на Наддніпрянській Україні.

Після плідної багаторічної праці в архівах, у 2005 році побачила світ праця, уже світлої пам’яті, відомого історика-архівіста А. Кентія – “Збройний чин українських націоналістів. Історико-архівні нариси”. Це дослідження по праву можна розглядати серед когорти тих не багатьох праць, де зроблена наукова спроба незаангажованого, об’єктивного висвітлення діяльності українських самостійницьких сил. Звісно, не оминув історик і діяльності похідних груп ОУН, оскільки саме на Великій Україні, констатує вчений, мала “відбутися вирішальна битва” між націоналістичною та комуністичною ідеологіями²⁹. У цій боротьбі ОУН спіткала невдача, причинами якої, на думку А. Кентія, були: по-перше, сприйняття оунівців місцевим населенням як “перевдягнутих німців, що знають українську мову”; по-друге, представники націоналістичного руху не подали адекватної (з врахуванням реалій Радянської України – В.У.) програми політичних і соціально-економічних перетворень; по-третє, не зуміли знайти спільної мови з молоддю. Вважаємо останнє твердження вченого недостатньо обґрунтованим, зрештою думку А. Кентія спростовують дослідження останніх 10 років.

Новаторськими за порушеною проблемою і зробленими узагальненнями є дослідження А. Русначенка, І. Шахрайчука. “Зрозуміти Схід і залучити до боротьби за УССД” було, на думку А. Русначенка, ключовим завданням українських патріотів³⁰. Керівництво національного руху опору було свідоме того, що означатиме вироблення іншого способу мислення у значної частини мешканців Великої України, і позбавлення імперських впливів, і утвердження національної свідомості. І. Шахрайчук, вивчаючи діяльність південної похідної групи ОУН, підсумовує, що останні були “зорієнтовані на зовнішнє співробітництво з окупаційною владою”, а тому “антифашизм ОУН-б був значною мірою вимушеним”, оскільки окупаційна влада не бажала йти на жодні компроміси з питання незалежності Української держави³¹.

Останнє п’ятиріччя можна теж вважати плідним у вивченні діяльності похідних груп ОУН на Сході України. Проте і в цей період північною залишилася характерна риса цих досліджень – їх регіональний

аспект та обмеження періодом 1941–1943 років. Так, Г. Полетаєв вивчав особливості розбудови націоналістичної мережі на Житомирщині, прагнучи розкрити характер її зв'язків з місцевим населенням, принципи функціонування підпілля³². Низка публікацій, присвячених формуванню похідних груп на теренах Житомирської та Київської областей у липні–серпні 1941 року³³; діяльності мельниківського крила ОУН на цьому терені³⁴; політично-військовій та соціально-економічній складовим діяльності націоналістичного підпілля та загонів УПА у 1941–1943 роках³⁵ належить І. Ковальчуку. Дослідниця О. Дьякова на основі новітніх досліджень, архівних джерел поставила завдання виокремити й охарактеризувати основні течії руху Опору на Харківщині³⁶. І. Дерейко, досліджуючи місцеві формування німецької армії та поліції у Райхскомісаріаті “Україна”, зазначає, що похідні групи, готуючись до походу на Схід, мали два варіанти дій – легальний і нелегальний, чинність кожного з них залежала від ставлення нацистської окупаційної влади до державотворчих потуг українського самостійницького руху³⁷.

Актуальним залишається питання про кількість національних самостійницьких сил, які у складі похідних груп (і не тільки) діяли на Великій Україні. Маємо всі підстави стверджувати, що ця ніша ще чекає на своїх дослідників, її ж об'єктивне розкриття дозволило б не тільки вказати на кількісний склад “зайшлих” із західного регіону, але й простежити динаміку зростання з урахуванням залучених місцевих кадрів, що дозволило б більш скурпульозніше говорити про ефективність пропагандистської роботи в окремі етапи діяльності. Наразі ж говоримо про поліфонію підходів науковців. Спільним для багатьох науковців є той факт, що найчисельнішою була група “Північ”, а найменшою – “Південь”³⁸. Ю. Сорока зазначає, що із загальної кількості членів усіх похідних груп – приблизно 5000 осіб, “Північна” складала 25000, “Середня” – 1500 чол., “Південна” – 1000 осіб³⁹. М. Климишин говорить про цифру 7 тис. емісарів у бандерівських похідних групах⁴⁰. В. Косик вказує, що в обох групах було до 5 тис. осіб⁴¹. А. Кентій, спираючись на дані обласного провідника ОУН (СД) Буковини А. Галицької (“Мотря”), подані на допитах у НКВС, твердить, що “обидва Проводи ОУН послали на схід до 10 тис. чол.”⁴². А. Русначенко схиляється до цифри приблизно 2,5 тис. осіб⁴³.

Таким чином, проведений історіографічний аналіз праць сучасних українських істориків про діяльність похідних груп ОУН (б) та ОУН (м) на Великій Україні дає підстави до таких узагальнень: по-перше, в сучасній українській історіографії, окрім праць Ю. Щура, відсутні комплексні наукові дослідження, присвячені українському національно-визвольному руху на Наддніпрянщині у 1920–1950 роках; по-друге, приділяючи увагу вивченню регіональних особливостей діяльності українських самостійницьких сил, автори здебільшого охоплюють період 1941–1943 років – етап найактивнішої діяльності та спротиву. У

переважній більшості праць немає аналізу теми дослідження, починаючи з 1944 року. Окремі наукові розвідки є своєрідним компілятивним “переспівом” уже відомих фактів та висновків.

З переліку питань, які потребують подальшого вивчення, слід виокремити: питання генези ідеологічних концепцій та програмових постулатів націоналістичного руху, що стали результатом зустрічі із наддніпрянськими братами та еволюції етнонаціональної концепції ОУН; питання кількісного складу українських самостійницьких сил, що пішли на Схід, а також місцевих груп, які стояли на платформі самостійності, далеко не завжди поділяючи ідеологічно-програмові положення українського націоналізму; вивчення архівно-слідчих справ осіб⁴⁴, які згідно з українським законодавством не підлягали реабілітації (поліцаї, пособники, агенти німецьких каральних органів), бо якась частина з них була залучена до українського національно-визвольного руху.

---

¹ Сухий О. Сучасна історична наука в Україні: візії та напрями / О. Сухий // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. Л. М. Алексієвець. – Вип. 10. – Тернопіль: В-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – С. 24–34.

² Слободянюк М. Проблеми термінології у вивченні історії руху опору в Україні / М. Слободянюк // Український визвольний рух. – 2007. – Вип. 9. – С. 115–124.

³ Дьякова О. В. Рух опору на Харківщині в роки Великої Вітчизняної війни / “Історична наука: проблеми розвитку”: Мат. міжн. наук. конф. Секція “Новітня історія України”. Східноукраїнський нац. у-тет ім. В. Даля. – Луганськ: [б.в.], 2002. – С. 77–80; Скоробагатов А. В. ОУН у Харкові за часів окупації (1941–1943 рр.) / А. В. Скоробагатов // УІЖ. – 1999. – № 6. – С. 81–88; Іванченко М. Почуте і побачене (Звенигородський терен ОУН на Черкащині) / Національно-визвольна боротьба 20–50-х років ХХ ст. в Україні. Зб. мат. першої міжнар. наук. конф. – Львів, 25–26 червня 1991 р. – К. – Львів, 1993. – С. 269–272 та ін.

⁴ Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія. Історичні нариси / Дзьобак В. В., Іллюшин І. І., Касьянов Г. В...[та ін.]. – К.: “Наукова думка”, 2005. – 494 с.

⁵ Указ Президента України “Про всестороннє вивчення і об’єктивне висвітлення діяльності українського визвольного руху і сприяння процесу національного примирення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.president.gov.ua/ru/documents/5098.html.

⁶ Український інститут національної пам’яті. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ura.in.ua/book/?pade_id=6.

⁷ Шахрайчук І. А. Рух опору на Дніпропетровщині в період Великої Вітчизняної війни 1941–1944 рр.: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. істор. наук : 07.00.01. / І. А. Шахрайчук; Міністерство освіти науки молоді і спорту України, Дніпропетровський нац. ун-т ім. О. Гончара. – Дніпропетровськ: [б. в.], 2013. – 20 с.; Щур Ю. І. Український визвольний рух на Наддніпрянщині (1920–1955 рр.): автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. істор. наук: 07.00.01 /

Ю. І. Щур; Запорізький національний університет. – Запоріжжя: [б.в.], 2009. – 20 с.; *Ковальчук І. В.* Політично-військова і соціально-економічна складові діяльності ОУН і УПА на території Житомирщини і західних районів Київської області (військова округа “Тютюнник”) у 1941–1943 рр.: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. істор. наук: 07.00.01 / І. В. Ковальчук; Міністерство освіти і науки України; Національний університет ім. М. Драгоманова. – К.: [б. в.], 2012. – 19 с.; *Ходанович О. Л.* Військово-політична діяльність похідних груп ОУН на території України в роки Другої світової війни: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. істор. наук: 20.02.22. / Ходанович Олександр Леонідович; Національна академія оборони України. – К., 2006. – 19 с. та ін.

⁸ *Ішук О., Ніколаєва Н.* Діяльність молодіжних структур ОУН (б) на території Східних та Центральних областей України у 1944–1954 рр.: [монографія] / О. Ішук, Н. Ніколаєва. – К.: [б.в.], 2006. – 29 с.; *Горбунов Є. Г., Шитюк М. М.* Суспільно-політична та бойова діяльність націоналістичного підпілля Півдня України в роки німецько-румунської окупації / НАН України, Інститут історії України. – Київ, 2003. – 57 с.; *Нікольський В. М.* Підпілля ОУН (б) у Донбасі. – К., 2001. – 178 с.; *Слободянюк М.* Рух опору на Дніпропетровщині в роки Другої світової війни / М. Слободянюк, І. Шахрайчук. – Дніпропетровськ: ВКФ “Оксамит-Текс”, 2004. – 294 с.; *Ухач В. З.* ОУН: культурно-освітня діяльність (1929–1944 рр.) / В. З. Ухач. – Тернопіль: Джура, 2005. – 152 с. та ін.

⁹ *Щур Ю. І.* Український визвольний рух на Наддніпрянщині у 1920–1955 роках: історіографія проблеми / Ю. І. Щур // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. Зб. наук. праць. – 2009. – Вип. 27. – С. 366–374.

¹⁰ *Щур Ю. І.* “На грані двох світів”: український націоналістичний рух на Наддніпрянщині (1920–1955 рр.) / Ю. Щур; Східноукраїнський дослідницький центр “Спадщина”. – Запоріжжя: Просвіта, 2011. – 199 с.

¹¹ Там само. – С. 196.

¹² *Щур Ю.* Діяльність ОУН на Наддніпрянщині (1942–1943 рр.) / Ю. Щур // Український визвольний рух. – 2008. – Вип. 12. – С. 55–56.

¹³ *Нікольський В. М.* Підпілля ОУН (б) у Донбасі. – К., 2001. – С. 4, 133.

¹⁴ *Скоробагатов А. В.* ОУН у Харкові за часів окупації (1941–1943 рр.) / А. В. Скоробагатов // УІЖ. – 1999. – № 6. – С. 81–88.

¹⁵ Там само. – С. 88.

¹⁶ *Іванченко І.* Діяльність похідних груп ОУН на Дніпропетровщині в роки Другої світової війни. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cdrvg.org.ua.

¹⁷ *Івануценко Г.* Залізом і кров'ю. Сумщина в національно-визвольній боротьбі перш. пол. ХХ ст. Історико-документальні нариси. – Суми: Собор, 2001. – С. 119, 172–173.

¹⁸ *Патриляк І.* Пропагандистська діяльність ОУН на Київщині у 1942 р. (за матеріалами німецьких спецслужб) / І. Патриляк // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2010. – № 103. – С. 22, 25.

¹⁹ *Кот С.* Підпілля ОУН в окупованому Києві. 1941–1943. / Друга світова війна і доля народів України: Мат. всеукр. наук. конф. – К.: Сфера, 2005. – С. 58.

²⁰ *Мороз В.* Організація української націоналістичної молоді “Січ” (1941–1942 рр.) / М. Мороз // Визвольний шлях. – 2001. – № 4. – С. 25–26, 28.

²¹ *Ищук О., Ніколаєва Н.* Діяльність молодіжних структур ОУН (б) на території Східних та Центральних областей України у 1944–1954 рр.: [монографія] / О. Ищук, Н. Ніколаєва. – К. : [б.в.], 2006. – С. 5.

²² Там само. – С. 18.

²³ *Горбунов Є. Г., Шитюк М. М.* Суспільно-політична та бойова діяльність націоналістичного підпілля Півдня України в роки німецько-румунської окупації / НАН України, Інститут історії України. – Київ, 2003. – 57 с.; Черномаз Б. Д. Діяльність націоналістично-патріотичного підпілля на Уманщині у 1941–1945 рр. : Монографія / Б. Д. Черномаз. – Умань, 2002. – 401 с.

²⁴ *Горбунов Є. Г., Шитюк М. М.* Суспільно-політична та бойова діяльність націоналістичного підпілля Півдня України в роки німецько-румунської окупації / НАН України, Інститут історії України. – Київ, 2003. – С. 13, 15.

²⁵ *Черномаз Б. Д.* Діяльність націоналістично-патріотичного підпілля на Уманщині у 1941–1945 рр. : Монографія / Б. Д. Черномаз. – Умань, 2002. – 401 с.

²⁶ Гончаренко О. Похідні групи ОУН (б) на теренах Наддніпрянщини: до питання про результативність спроб інтеграції до окупаційних органів влади (1941–1944 рр.) / О. Гончаренко // Галичина. – 2008. – № 8. – С. 234–235, 237.

²⁷ Ветров О. Похідні групи ОУН та їх роль в організації національно-визвольного руху Черкащини в 40–50-х рр. ХХ ст. // Українське слово. – 2011. – 2–8 лютого. – С. 7.

²⁸ *Ходанович О. Л.* Роль похідних груп в еволюції ідейно-політичних засад ОУН в роки німецько-радянської війни / О. Л. Ходанович // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Історія. – 2005. – Вип. 9. – С. 192.

²⁹ *Кентій А.* Збройний чин українських націоналістів. Історико-архівні нариси. – Т. 1. Від УВО до ОУН. 1920–1942. – К., 2005. – С. 239.

³⁰ *Русначенко А.* Проблеми Сходу в українській революції середини ХХ ст. / Від імперії до України. – Київ: [Укр. видав. спілка], 2009. – С. 65, 78.

³¹ *Шахрайчук І. А.* Рух опору на Дніпропетровщині в період Великої Вітчизняної війни 1941–1944 рр.: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. істор. наук : 07.00.01. / І. А. Шахрайчук; Міністерство освіти науки молоді і спорту України, Дніпропетровський нац. ун-т ім. О. Гончара. – Дніпропетровськ: [б. в.], 2013. – С. 12.

³² *Полетаєв Г.* Оунівське підпілля на Житомирщині (1941–1944 рр.) / Г. Полетаєв // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Історія / За ред. проф. І. С. Зуляка. – Тернопіль: В-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. – Вип. 2. – С. 72.

³³ *Ковальчук І. В.* Формування похідних груп ОУН і їх проникнення на територію Житомирської та Київської областей у липні–серпні 1941 р. / І. В. Ковальчук // Історичні студії Волинського національного університету імені Л. Українки. – 2010. – Вип. 3. – С. 86–92.

³⁴ *Ковальчук І. В., Стельникович С. В.* Нарис історії діяльності ОУН під проводом А. Мельника на Житомирщині у другій половині 1941 року / І. В. Ковальчук, С. В. Стельникович; Фондація ім. О. Ольжича, Інститут нації і держави. – Житомир: Рута, 2011. – 186 с.

³⁵ *Ковальчук І. В.* Політично-військова і соціально-економічна складові діяльності ОУН і УПА на території Житомирщини і західних районів Київської області (військова округа “Тютюнник”) у 1941–1943 рр.: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. істор. наук: 07.00.01 / І. В. Ковальчук; Міністерство

освіти і науки України; Національний університет ім. М. Драгоманова. – К.: [б. в.], 2012. – 19 с.

³⁶ Дьякова О. В. Рух опору на Харківщині в роки Великої Вітчизняної війни. / “Історична наука: проблеми розвитку”: Мат. міжн. наук. конф. Секція “Новітня історія України”. Східноукраїнський нац. у-тет ім. В. Даля. – Луганськ: [б.в.], 2002. – С. 79.

³⁷ Дерейко І. Місцеві формування німецької армії та поліції у Райхкомісаріаті “Україна” (1941–1944 рр.) / І. В. Дерейко; Інститут історії України Національної академії наук України, 2012. – С. 22, 23.

³⁸ Ковальчук І. В. Названа праця. – С. 87.

³⁹ Сорока Ю. М. Населення західноукраїнських земель: депортації, переселення, мобілізації, міграції (1939–1950-ті роки): Монографія / Ю. М. Сорока; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2007. – С. 77–78.

⁴⁰ Кентій А. В. Нариси історії Організації українських націоналістів у 1941–1942 рр. / А. В. Кентій. – К.: Інститут історії НАН України, 2003. – 63 с.

⁴¹ Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні / В. Косик. – Париж; Нью-Йорк; Львів, 1993. – 660 с.

⁴² Кентій А. Названа праця. – С. 236.

⁴³ Русначенко А. М. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940–1950-х роках / А. М. Русначенко. – К.: Пульсари. – 519 с.

⁴⁴ Нікольський В. М. Названа праця. – С. 133.

В статье анализируется современная отечественная историография походных групп ОУН (б) и ОУН (м) в Надднепрянской Украине в 1941–1943 годах. Раскрыто видение современными украинскими историками заданий походных групп, этапы и генезис их деятельности, эволюцию идейных концепций, программных положений, достижений и просчетов. Указывается на необходимости комплексного системного анализа деятельности национальных сил Сопротивления в годы Второй мировой войны, сравнительного анализа с другими силами движения Сопротивления. Выделено перечень вопросов, нуждающихся в дальнейшем изучении.

Ключевые слова: историография; движение Сопротивления; ОУН (б); ОУН (м); походные группы; Надднепрянская Украина; идеология; программа.

The author analyzes the modern national historiography derivative groups OUN (b) and OUN (m) in DniproUkraine in 1941-1943. The article reveals the vision of modern Ukrainian historians of the tasks of derivative groups, stages and the genesis of their activities, the evolution of ideological concepts and curriculum provisions achievements and failures. There is emphasized the need for a comprehensive, systematic analysis of the national forces of the resistance movement during the Second World War, a comparative analysis with other forces of the resistance movement. The list of issues that require further study is considered.

Key words: the historiography; the resistance movement; OUN (b); OUN (m); the derivative group; the Dnipro Ukraine; the ideology; the program.